

FEJESFÁK INTEGRÁLÁSA A MEZŐGAZDASÁGI RENDSZEREKBE JÖVEDELMEZŐ „HASZONFÁK” TÖBBFÉLE KÖRNYEZETI ELŐNNYEL

A BEVÁLT GYAKORLAT CÉLJA

A fák nyakalása optimalizálja a megújuló biomassza előállítását, és megkönnyíti a tűzifa, faapríték, faanyag és takarmány helyi előállítását. A nyakalással kezelt fejesfák élettartama megnövekszik, valamint jobban ellenállnak a szélnek és az aszálynak. Üreges törzsük, sőt az ágaik és gyökereik is a biodiverzitást fokozó, nagyszerű élőhelyek. A módszer sokféle használati módhoz, rendszerhez és magassághoz adaptálható.

A GYAKORLAT LÉNYEGE

A fák nyakalása az egész világon széles körben elterjedt, hagyományos gyakorlat, melynek során a törzs csonkítása nélkül csökkentjük a fák (rendszerint lombhullató fák) magasságát a felső ágak eltávolításával. Az így kialakított fiatal fejesfák hozama megfelelő kezeléssel évszázadokig is fenntartható.

Fejesfa kialakítható már meglévő faegyedből, természetes vagy mesterséges magonc csemetéből vagy dugványból (különösen fűz és nyár esetén). Az első nyakalás átlagosan 5–10 cm-es átmérőnél végzendő, a nagyobb törzsátmérőjű, idősebb fák alvórügyei már kevésbé aktívak, a fa pedig érzékenyebb a kiszáradásra és a napégésre.

Fiatal fejesfák esetén ajánlatos a nyakalást gyakrabban végezni a törzs megerősítése érdekében. Azt, hogy a fa hogyan reagál a nyakalásra, elsősorban a fafaj határozza meg: fejesfa legkönnyebben platánból, kőrisből és mezei juharból alakítható ki. Az első évben az alvórügyek gyakran a teljes törzsön aktiválódnak. A tavaszi hajtásképzés után, még a befásodás előtt ezek kézzel könnyedén eltávolíthatók.

A nyakalást tapasztalt személynek erre alkalmas eszközökkel kell végeznie. A kivitelezés módja függ az elérni kívánt alaktól és a fejesfa céljától. Ugyanakkor a metszés során az egyik legfontosabb alapelv, hogy elsősorban a végső szakasz fölé vágjunk, hogy ne károsítsuk a fiatal fa fejét.

Egy fejesfaként kezelt tölgy koronájának időbeli alakulása – balról jobbra: 2012 jan., 2012 máj., 2012 nov. és 2013 dec. (Dominique Mansion)

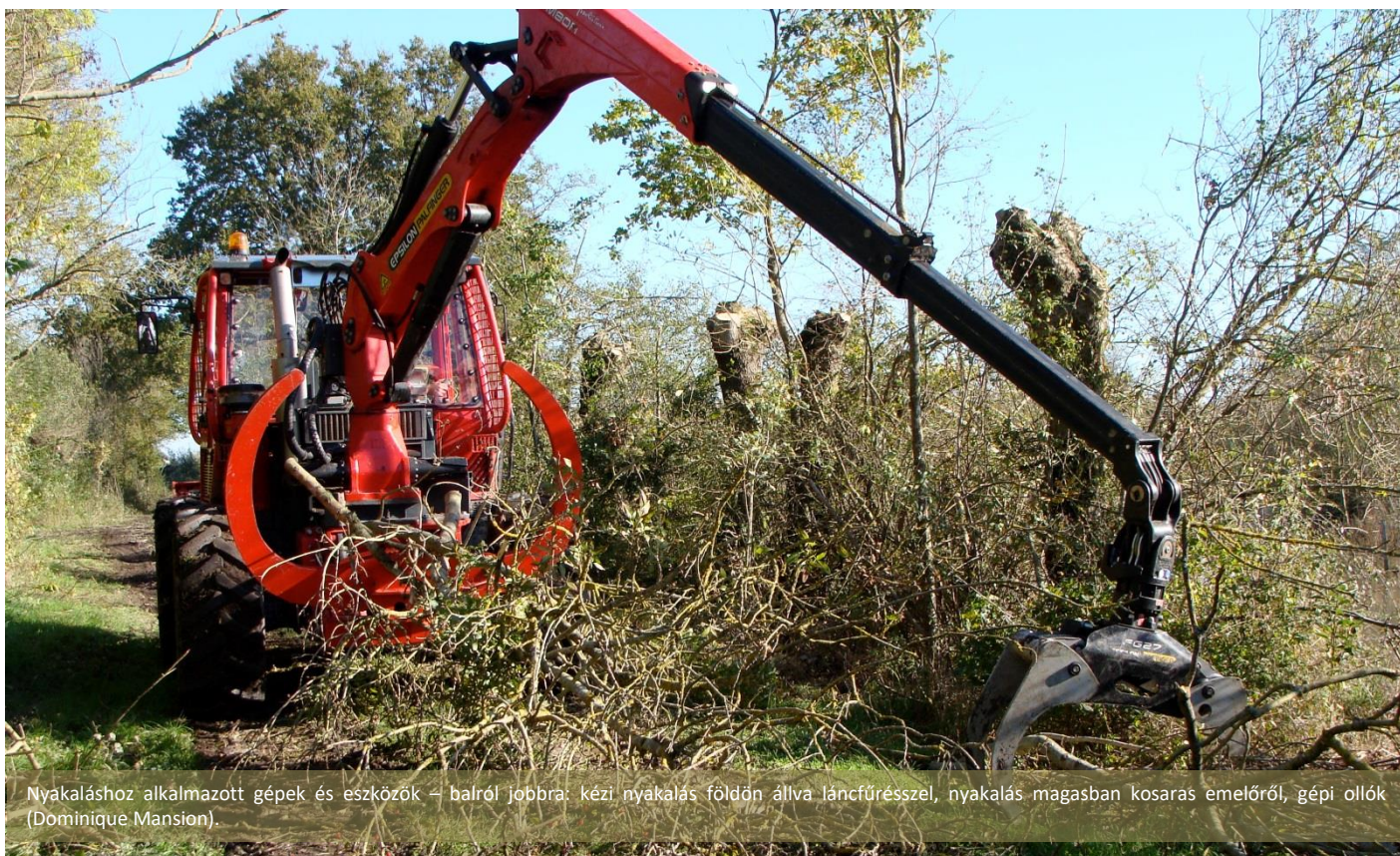
SZERSZÁMOK ÉS GÉPEK

A szükséges felszerelés egyszerű és olcsó: gallyazófűrész vagy japán kézfűrész, sújtókés (kacsozókés), metszőolló. A nyeles kéziszerszámok praktikusak magasban történő, létra nélküli munkavégzéshez. Megfelelő hozzáértéssel a nyakalás fejszével is végezhető.

Természetesen gépi eszközöket (metszőgép, láncfűrész) is használhatunk (megfelelő védőfelszerelés használatával és óvintézkedések betartásával). A vágásfelületet nem kezeljük sebkátránnyal, sem egyéb sebvédő anyaggal.

A művelet egyre inkább gépesíthető csuklós karokra szerelt vágó ollók felhasználásával. A piacon sokféle ilyen típusú, erdészeti műveletekhez kifejlesztett eszköz kapható, de nem mindegyik alkalmas a fejszék sűrű koronájához.

Nyakaláshoz alkalmazott gépek és eszközök – balról jobbra: kézi nyakalás földön állva láncfűrészsel, nyakalás magasban kosaras emelőről, gépi ollók (Dominique Mansion).

IDŐSZAK ÉS GYAKORISÁG

A hagyományosan sújtókéssel vagy fejszével nyakalt fejszék ágait 7–9 évenként vágják tűzifa, rúdca céljára vagy faszén készítéséhez. A takarmányozási célú fejszék ágait a maximális lombzat elérése érdekében 3–5 évente metszették. Becslések szerint a fafajtól és felhasználási módtól függően a nyakalás ciklusa 1–15 év lehet.

Az ágak letermelése általában télen (a fák nyugalmi időszakában) történik. Néhány esetben azonban – pl. takarmányozási célú fejszék esetén – a nyakalást nyáron végzik. A régmúltban a legtöbb faj esetében hagyományosan a fogyó hold idején nyakalták a fákat.

GAZDASÁGI ADATOK

A pénz- és időszükséglet nagyrészt attól függ, hogy kézi vagy gépi megoldást választunk.

Kézi nyakalás esetén a beruházásigény alacsony, mivel a használt eszközök elég olcsók: egy minőségi kézfűrész vagy metszőolló ára kb. 100 €, egy láncfűrész kb. 700 €. A teljes beruházási költség általában 1500 € körüli. Ugyanakkor a kivitelezéshez szükséges időráfordítás nagy, faegyedenként legalább 2 óra.

Gépi nyakalás esetén éppen ellenkezőleg: a gép beszerzési költsége 20 000 és 50 000 € között is lehet, de a munkavégzés sokkal gyorsabb. Egyes helyeken bizonyos cégek bérmunkában is végeznek ilyen tevékenységet.

Egy tanulmány szerint egy kilencéves vágásciklusú százéves kőris fejesfa 1300–1700 kg biomasszát termel (száranyagban számolva, a törzs és az ágak összesen). A fás biomassza piaci árának alakulását figyelembe véve a fejesfa üzemmód jövedelmező lehet (2017-ben Franciaországban a fiatal gallyakból/ágakból készített talajjavítási és mulcskészítésre használt faapríték ára köbméterenként 50 € körül volt).

GYAKORLATI PÉLDA

Jelenleg sok helyen jelenet komoly problémát a nyári nagy szárazság idején a jószágok takarmányellátása. A probléma mérséklésének egyik útja az olyan „takarmányfák” ültetése, mint a fehér eper, melynek lombozata nyáron, amikor a fű kiég, takarmányozási célra letermelhető. Az ilyen fák ültetésére és kezelésére többféle megoldás létezik; azonban sok gazda választja azt, hogy közvetlenül a földjeire ülteti és fejesfaként kezeli őket.

Ezt a gyakorlatot úzi Christian Plagnes, a franciaországi Lozère hegyvidéki régiójában élő gazda is, aki 94 hektáros birtokán juh- és szarvasmarhatartást folytat: „Folyamatosan nyakalom a birtokomon álló fehér eperfákat, melyek még a száz évvel ezelőtti selyemhernyó-tenyésztés idejéből származnak, és újabbakat is ültetek a 2003 óta előforduló nyári takarmányhiány ellensúlyozására. Minden 2. évben letermelem őket a nyári takarmánymennyiség kiegészítésére. Ez a módszer egy működőképes útja lehet az éghajlatváltozásnak jobban ellenálló legeltetett rendszerek kialakításának.”

Fotóillusztráció, PxHere

A módszerről megjelent egy kézikönyv francia és angol nyelven a 2018 márciusában Franciaországban megrendezett 2. Fejesfa Szimpózium alkalmából:

<http://www.agroforesterie.fr/pollard-practitioners-small-guidebook.php>

Agforward innovációs tájékoztató a fejesfákról:

https://www.agforward.eu/index.php/fr/1910.html?file=files/agforward/documents/leaflets/26_farming_with_pollards.pdf

Dominique Mansion francia nyelven írt könyve a fejesfákról:

<https://editions.ouest-france.fr/les-trognes-arbre-paysan-broch-eacute-9782737365652.html>

Fűz fejesfák nyakalás előtt és után | <https://youtu.be/AzrWVOPrhe8>

Léo Godard, Fabien Balaguer
Association Française d'Agroforesterie
 44 Avenue Victor Hugo, 32000 Auch,
 France
leo.godard@agroforesterie.fr

agroforestrysystems.eu

Co-funded by the
 Erasmus+ Programme
 of the European Union

